

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Yrd. Doç. Dr. H. Fazlı ERGÜL

Dicle Üniversitesi, Z.G. Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği
Anabilim Dalı Bşk.

Öğr. Sümeyye SAYGIN

MEB, Diyarbakır, Sınıf Öğretmeni, sygn_21@hotmail.com

Arş. Gör. Rasim TÖSTEN

Dicle Üniversitesi, Z.G. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
rasimtosten@hotmail.com

ÖZET

Günümüzde bireyin sahip olduğu rollerin bir şekilde artması, kişiye önemli sorumlulukların verilmesi ve ilişkilerin karmaşıklaşması ruh sağlığını zorlayıcı bir hal almakta; kişilerarası ilişkiler doğrudan insanlarla çalışan bireylerin yaşamında daha da önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin verimli olabilmeleri, ruhsal açıdan sağlıklı olmaları ile doğrudan ilgilidir. Bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın temel amacı sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki kıdem, mezuniyet branşı ve hizmet bölgesi) göre incelemektir. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri 'duyarsızlaşma', 'duygusal tükenme' ve 'kişisel başarı' alt boyutları açısından incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim- öğretim yılında, Diyarbakır il merkezinde bulunan 220 ilkokulda görevli 2007 sınıf öğretmeni, örneklemi ise; 15 ilkokulda görevli bulunan 300 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak ölçme aracı kullanılmıştır. Tükenmişlik ölçeği, 1981 yılında Maslach ve Jackson tarafından geliştirilmiş olup ülkemizde ilk olarak Türkçe'ye uyarlanması Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. Orijinalinde 7 dereceli likert tipi olan ölçek 5 dereceli likert tipi olan son halini almıştır. Ölçekte, kişisel bilgilere ilişkin 22 soru bulunmaktadır. Verilerin analiz ve yorumunda betimsel ve anlamlılık testlerinden yararlanılmıştır. Kişisel bilgilerin çözümlenmesinde yüzde ve frekans tekniği uygulanmış olup, mesleki tükenmişliğin cinsiyet, medeni durum ve mezuniyet branşı ile arasındaki ilişki t testi; yaş, eğitim durumu, mesleki kıdem ve hizmet bölgesi ile arasındaki ilişki ise ANOVA testi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonunda ulaşılan önemli bulgular şunlardır:

1. Mezuniyet branşı, eğitim durumu, cinsiyet ve hizmet bölgesi değişkenleri ile sınıf öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

¹ Bu çalışma Sümeyye SAYGIN'ın Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2013 yılında yapmış olduğu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

2. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem, medeni durum ve yaş değişkenleri ile tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma arasında anlamlı bir fark saptanmıştır.
3. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı algıları orta düzeydedir.

Anahtar kelimeler: Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarısızlık Hissi

Investigation of Primary School Teachers' Exhaustion Levels in Terms Of Some Variables

ABSTRACT

In today's world, increase in the roles and important responsibilities given to individuals, and complexity of the relationships cause difficulty in being mentally healthy. Interpersonal relationships between individuals working directly with people plays an even more important role in life. Therefore, effectiveness of teachers is directly related to psychological health. This study is important in determining the level of teachers' professional burnout.

The aim of this study is to investigate whether the level of teachers' professional burnout varies significantly depending on some variables such as gender, age, marital status, education level, seniority, graduation branch and service area. The level of teachers' professional burnout was evaluated in terms of "depersonalization", "emotional exhaustion" and "personal success" subdimensions.

Population of the study comprised of 2007 primary school teachers working in 220 elementary schools located in Diyarbakır city center during the academic year 2012-2013. Besides, sample of the study included 300 primary school teachers working in 15 elementary schools.

An inventory was used as the data collection tool. Burnout Inventory developed by Maslach and Jackson in 1981 was adapted into Turkish for the first time by Ergin (1992). The inventory which was originally 7 point likert type has become 5 point likert type. There are 22 questions related to personal information in the inventory. The data was analyzed and interpreted by using percentages, frequency, t-test and ANOVA. Personal information was analyzed by using percentage and frequency technique. ANOVA was used to test the relationship between professional burnout and age, education level, seniority, service area while t test was used to analyze the relationship between professional burnout and gender, marital status, graduation branch. The collected data was analyzed using SPSS.

Important results revealed by the study were as follows:

1. A significant difference between the levels of professional burnout of primary school teachers and graduation branch, education level, gender, service area was not found out.
2. A significant difference between seniority, marital status, age and depersonalization which was one of burnout subdimensions was found out.
3. According to the results, emotional exhaustion, depersonalization and self success perception of primary school teachers are at an intermediate level.

Key words: Emotional Exhaustion, Depersonalization, Personal Sense of Failure.

GİRİŞ

Tükenmişlik, verimliliği olumsuz etkileyen ve son yıllarda aşırı iş yükü, stres, adaletsizlik ve yönetim sorunlarıyla vs. ortaya çıkan önemli bir olgudur. Literatürde birçok araştırmacı tükenmişlikle ilgili kavramları açıklamaya çalışmıştır. Cherniss (1980:89) tükenmişlik kavramını, "insanın aşırı stres ya da doyumсуuzluğa, yaptığı işten soğuma biçiminde gösterdiği bir tepki" diye

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

tanımlamış ve “aşırı bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkan bir rahatsızlık” yorumunda bulunmuştur (akt. Yıldırım, 1996:76).

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik kavramını, “insanda ortaya çıkan fiziksel bitkinlik, uzun süren yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının yaptığı işe, hayata ve diğer insanlara karşı gösterdiği olumsuz tutumları kapsayan fiziksel ve zihinsel boyutlu bir sendrom” şeklinde tanımlamıştır. Günümüzde kullanılan en yaygın tükenmişlik tanımını ise Maslach (1982) yapmıştır. Maslach (1982)’a göre tükenmişlik, işi gereği sürekli olarak diğer insanlarla yüz yüze çalışan kişilerde sıklıkla ortaya çıkan üç boyutlu bir sendrom olarak kabul edilmektedir. Buradaki en önemli nokta, tükenmişliğin üç boyutlu olarak ele alınmasıdır. Tükenmişliğin boyutları olarak duygusal tükenmeden, duyarsızlaşmadan ve düşük kişisel başarıdan bahsetmek mümkündür.

Tükenme kavramı, özkaynakların tükenmek üzere olduğu, günlük hayat karşısında mütemadiyen umutsuzluk ve olumsuz düşüncelere sahip olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre tükenmişlik sendromu yaşayan bireylerin hayat enerjileri azalmıştır (Barutçu ve Serinkan, 2008: 545). Bununla birlikte özkaynakların tükenmeye başladığı, günlük hayat karşısında devamlı olarak bir ümitsizlik ve negatifiklik durumunun yer aldığı, enerjinin bir tür tükenişi biçiminde tanımlanmaktadır (Çam, 1995: 21).

Tükenmişlik, bireylerin çalışma sürecinde ve sonrasında kendilerini yorgun ve duygusal yönden aşırı yıpranmış hissetmelerini, diğer bir deyişle kişinin içinde aşırı yüklenmiş olma duygularını tanımlar (Özer, 1998:56). Tükenmişlik sendromunun temel olarak duygusal tükenme ile birlikte başladığı ve daha sonraları diğer boyutların bireyde baş göstereceği belirtilirken; kişiler için duygusal tükenmenin, tükenmişliğin en önemli belirleyicisi olduğu da ifade edilmektedir (Ertürk ve Keçecioglu, 2012: 44).

Araştırmada kullanılan ölçme aracında tükenmişliğin birinci alt boyutu olan duygusal tükenme, tükenmişliğin stres boyutunu belirtir. Bireyin gerek duygusal gerekse fiziksel kaynaklarındaki tükenmedir. Bireyler kendilerini yorgun ve yıpranmış hissetmektedir (Sürgevil, 2006:79). Kişi duygusal kaynaklarının tükendiği hissine kapılarak, çalışan olarak eskisi kadar verimli çalışmadığı konusunda düşünmeye başlayabilir. Hissedilen bu durumu aşamayan kişi, çalışmayı istememe, işe geç kalma, işe sürekli olarak devamsızlık, işten ayrılma gibi davranışlar sergileyebilir (Akça, 2008: 114).

Tükenmişliğin ikinci alt boyut olan duyarsızlaşma, bireylerde çevresindeki insanları görmezden gelerek birer nesne olarak görmeye başlamalarıyla ortaya çıkar. Bireyler özellikle çalıştıkları yerlerde buldukları kişilere ve çalıştıkları örgüte karşı mesafeli, umursamaz ve alaycı bir tavır takınırlar. Duyarsızlaşma belirtilerinden en önemlileri ise küçültücü bir dil kullanma, insanları kategorize etme, katı kurallara göre iş yapma ve başkalarından sürekli bir kötülük geleceğini sanma şeklindeki belirtilerdir (Torun, 1995:84).

Tükenmişliğin üçüncü alt boyutu olan kişisel başarı bireyin çalıştığı örgütteki yeterlik ve başarı duygularını tanımlar. Kişisel başarısızlık ise tam tersi

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

bir durum olarak kişinin kendisini işinde yetersiz ve başarısız olarak değerlendirmesini ifade eder. Bireyin diğer insanlara karşı geliştirdiği olumsuz düşünce tarzı, kişinin kendisi hakkında negatif düşünmesine yol açabilir. Birey bulunduğu bu davranış biçimi içinde kendini suçlu hissedebilir. Bununla birlikte birey kendisini kimsenin sevmediğine dair bir duygu içine girer ve başarısız olduğunu kabullenir (Örmen,1993).

Tükenmişliğe neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar kişisel veya çevresel nedenlerden oluşabilir. Tükenmişlik sebeplerinin bazıları yaş, medeni durum, çocuk sayısı, işe aşırı bağlılık, hayattan beklentiler, motivasyon, kişilik, performans, stres düzeyi, mesleki doyum, üstlerinden veya astlarından gördüğü destek olarak ifade edilebilir (Dilsiz, 2006:18).

Çam (1992:156)'a göre tükenmişliğin nedenleri ise işin niteliği, çalışılan kurumun tipi, haftalık çalışma süresi, kurumun özellikleri, iş yükü, iş gerilimi, rol belirsizliği, yönetimle ilgili işlerde geçirilen zaman miktarı, kişinin eğitim durumu, yeterli veya yetersiz oluşu, önemli kararlara katılmama, örgütsel işleyişteki kusurlar, işin yüksek performans gerektirmesi, hizmet verilen insanlarla ilişkiler, yetersiz personel, yetersiz araç, örgütün iklimi, ekonomik ve toplumsal nedenler olarak sayılabilir.

Çalışan bireylerin tükenmişlik ile ilgili nedenleri araştırıldığında, örgütteki rol karmaşasının, rol belirsizliğinin, karar verme aşamasının, idarecinin-yöneticinin desteğinin ve örgütte ödüllendirme mekanizmasının olmaması veya yetersiz olması tükenmişliğe sebep olabileceği ifade edilmektedir. Çalışılan örgütün bulunduğu çevrenin sosyoekonomik seviyesinin, işten soğuma, yeterli olmayan eğitim, uzun süre boyunca katlanılan iş stresi ve stresle baş etmedeki başarısızlığın fark edilmesinin tükenmişliğe sebep olabileceği ifade edilmektedir (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001: 5).

Bireydeki tükenmişlik sonuçları incelendiğinde; özellikle örgüt bazındaki değişiklikler, işi savsaklama, işi bırakma eğilimi, hizmetin niteliğinde bozulma, işe izinsiz gelmeme, izin sonunda rapor vb. yollarla izni uzatma eğilimi, grup bağlılığının azalması, fiziksel ve duygusal semptomların artması, sağlık harcamalarının artması, aile hayatının çökmesi, işte ve iş dışında insan ilişkilerinde bozulma ve uyumsuzluk eğilimi, eş ve aile bireylerinden uzaklaşma eğilimi, düşük iş performansı, iş doyumsuzluğu, sebepsiz hastalanma eğilimleri, işteki yaralanma ve iş kazalarında artma gibi olumsuz hallerin olabileceği görülmektedir (Tuğrul ve Çelik,2002:2). Son olarak tükenmişlik; psikosomatik semptomlar, ilaç kullanımı, zayıf iş performansı ve işe gelememe gibi çeşitli sonuçlara yol açabilmektedir (Maraşlı, 2003: 28).

Konu İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Konuyla ilgili olarak Ergin (1992) tarafından yapılan araştırmada doktor, öğretmen, hemşirelerin ve avukatların tükenmişlik seviyeleri incelenmiş ve bu örneklem üzerinde Maslach Tükenmişlik Ölçeğini uyarlama çalışması yapılmıştır. Uyarlama çalışması 6 farklı meslekte oluşan,235 kişilik bir örneklem grubu ile

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

yapılmıştır. Bu uygulamanın sonucunda ölçek son halini almıştır. Araştırmanın neticesinde, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri ve tükenmişliğin seviyesini tespit eden bazı değişkenler belirlenmiştir. Bunların en önemlileri cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum, iş doyumu, yalnız kalma isteği, iş değiştirme isteği, aile yaşamının etkilenmesi gibi değişkenlerdir. Araştırmacı kişisel bilgilere ilişkin değerler ile tükenmişlik düzeyi arasında ilişki tespit etmiştir.

Dursun (2000) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerde tükenmişlik ile yüklenme biçimi, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet süresi değişkenleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen sonuçlara göre, hizmet süresi ve genel-özel yüklenme biçiminin öğretmenlerde işe bağlı olarak stresle başa çıkma noktasındaki tükenmişliğin tek başına ölçülebildiğini, hizmet süresi ve genel yüklemeler arttıkça tükenmişliğin daha fazla gözlemlendiğini göstermiştir.

Izgar (2001), yaptığı çalışmada okul yöneticilerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusu boyutlarında hissettikleri gerilimi saptamayı hedeflemiştir. 420 ilk ve orta dereceli okul yöneticisi kapsamında yapılan araştırmalar neticesinde cinsiyet bakımından tükenmişlik seviyeleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Peker (2002) tarafından yapılan çalışmada, anaokulu, ilköğretim ve lise öğretmenlerinde mesleki tükenmişlik okul seviyesi, cinsiyet, öğrenim seviyesi ve mesleki kıdem açısından incelenmiştir. Araştırma neticesinde öğretmenlerin öğrenim seviyesi arttıkça tükenmişlik seviyelerinin anlamlı bir biçimde arttığı; lise öğretmenlerinin, ilköğretim ve anaokulu öğretmenlerine göre; erkek öğretmenlerin ise bayan öğretmenlere göre anlamlı bir biçimde daha fazla tükenmişlik gösterdiği ; mesleki kıdem, öğretmenlerin tükenmişlik puanlarında anlamlı bir farka neden olmadığı tespit edilmiştir.

Girgin ve Baysal (2005) tarafından yapılan araştırmada, özel eğitim kurumlarında çalışmakta olan öğretmenlerin, özürlü öğrencilerin özelliklerine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak özel uygulamalar ve mesleki sorumlulukları sebebiyle bu sendroma yakın oldukları belirtilerek; mesleki tükenmişlik seviyeleri ile cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey algısı, hizmet süresi, iş arkadaşlarından destek görme, üstlerinden takdir görmeleri incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen neticelere göre, özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik algılarının alt boyutlarından duyarsızlaşma puanının erkek öğretmenlerde daha fazla çıktığı tespit edilmiştir.

Şahin (2007), öğretmenlerin mesleki tükenmişlik seviyeleri adlı yüksek lisans tezinde, öğretmenlerin yaş durumunun duygusal tükenmeleri ve duyarsızlaşmalarını etkilediğini; dul öğretmenlerin duygusal tükenme düzeylerinin diğer öğretmenlere göre fazla olduğunu; eğitim düzeyi düştükçe duyarsızlaşma ve duygusal tükenmelerde artış olduğunu; mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlerin duyarsızlaşma ve duygusal tükenme seviyelerinin diğer öğretmenlere göre yüksek olduğunu; ilköğretim okulu öğretmenlerinde duyarsızlaşmanın daha fazla olduğunu tespit etmiştir.

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Problem Cümlesi

Devlet okullarındaki sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumları nasıldır?

Alt Problemler

1. Genel olarak sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri nasıldır ve ölçek bazında nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki kıdem, mezuniyet branşı ve hizmet bölgesi değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Son zamanlarda yapılan öğretmen sorunlarıyla ilgili araştırmalara bakıldığında öğretmenin isteksiz, adanmışlığı düşük ve mesleki tükenmişliğinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Göreve yeni başlayan öğretmenler daha idealistken, eğitim öğretim sürecine karışıp tecrübelerinin artmasıyla idealist yönlerinin zayıfladığı; mevcut düzenin böyle gideceği ve değişmeyeceği inancıyla kendilerini boş vermişliğe attıkları düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmayla sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ortaya konularak problemin önemine dikkat çekilmek istenmektedir.

Toplumun geleceği olan okullarda, öğretmenlerin verimliliklerine yönelik uygulamalardan biri olan tükenmişlik algılarının belirlenmesi, öğretmenlere ve okul yöneticilerine yarar sağlayacaktır. Öğretmenlerin tükenmişlik algıları ne kadar düşükse, o kadar verimli çalıştıkları bilinmektedir. Bu da okulun verimliliğini, dolayısıyla eğitsel etkililiği arttıracaktır.

Eğitimin en etkin bir şekilde yürütülmesi ve toplumun kültürel düzeyinin üst seviyelere çıkartılmasındaki en önemli rolü öğretmenler üstlenmiştir. Öğretmenlerin bu görevlerini severek ve isteyerek yerine getirmesi eğitimin verimliliği için oldukça önemlidir. Ancak öğretmenlerin bu mesleği en iyi şekilde icra edebilmeleri için önlerine çıkan engeller göz ardı edilebilmektedir (Adıgüzel, Ünsal ve Karadağ, 2011: 30).

Eğitim kurumlarının etkin bir şekilde işleyebilmesi, psikolojik bakımdan sağlıklı öğretmenlerle mümkün olacaktır. Öğretmenlerin psikolojik olarak sağlıklı olmaları, öğrencilere daha kaliteli bir eğitim sunmaları açısından önemlidir. Bu çalışmada öğretmenlerin psikolojik sağlıklarını ölçmede yardımcı olabilecek tükenmişlik olgusu incelenmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Diyarbakır il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesidir. Bu çalışma sonucunda ulaşılan bulguların, öncelikle eğitim politikası geliştirenlere, eğitim çalışanlarına, eğitim yöneticilerine ve eğitim gönüllülerine ışık tutacak nitelikte olması beklenmektedir.

Yöntem

www.e-dusbed.com

Düşbed, Yıl 5, Sayı 10, Kasım 2013

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcı görüşlerinin ya da ilgi, beceri, algı, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre örneklemin daha büyük olduğu çalışmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2009).

Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezinde Mili Eğitim Bakanlığı'na bağlı 220 devlet okulunda çalışan 2007 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise basit tesadüfî yöntemle seçilmiş, 15 devlet okulunda çalışan 300 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Büyüköztürk (2011)'e göre örneklem sayısı evreni temsil edebilecek büyüklükte olup (%5'lik hata payı için) bu sayı yeterlidir. Örnekleme ait veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1.Örneklemin Tanımlayıcı Bilgilerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	145	48,3
Erkek	155	51,7
Toplam	300	100,0
Yaş Durumu	Frekans	%
21-30	55	18,3
31-40	69	23,0
41-50	131	43,7
51-60	45	15,0
Toplam	300	100,0
Medeni Durum	Frekans	%
Evli	172	57,3
Bekar	128	42,7
Toplam	300	100,0
Eğitim durumu	Frekans	%
Lise	24	8,0

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ön lisans	31	10,3
Lisans	171	57,0
Yüksek lisans/doktora	74	24,7
Toplam	300	100,0
Mesleki Kıdem	Frekans	%
0-5	61	23,0
6-10	63	21,0
11-15	59	17,0
16-20	45	15,0
21-25	42	14,0
26-30	30	10,0
Toplam	300	100,0
Mezuniyet Branşı	Frekans	%
Sınıf Öğretmeni	210	70,0
Alan Öğretmeni	90	30,0
Toplam	300	100,0
Hizmet Bölgesi	Frekans	%
1.Hizmet Bölgesi	132	44,0
2.Hizmet Bölgesi	98	32,7
3.Hizmet Bölgesi	70	23,3
Toplam	300	100,0

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin bulgular incelendiğinde; %48,3'ü kadın ve %51,7'si erkektir. Yaşlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; %18,3'ü 21-30 yaş aralığında, %23'ü 31-40 yaş aralığında, %43,7'si 41-50 yaş aralığında ve %15'i 51-60 yaş aralığındadır. Medeni durumlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; %57,3'ü evli ve %42,7'si bekârdır. Eğitim durumlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; %8'i lise, %10,3'ü ön lisans, %57'si lisans ve %24,7'si yüksek lisans/ doktora mezunudur. Mesleki kıdemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde; %23'ü 0-5 yıllık, %21'i 6-10 yıllık, %17'si 11-15 yıllık, %15'i 16-20 yıllık, %14'ü 21-25 yıllık ve %10'u 26-30 yıllık kıdeme sahiptir. Mezuniyet branşına ilişkin bulgular incelendiğinde; %70'i sınıf öğretmeni ve %30'u alan öğretmenidir. Hizmet bölgelerine ilişkin bulgular incelendiğinde; %44'ü 1.hizmet bölgesinde, %32,7'si 2.hizmet bölgesinde ve %23,3'ü 3.hizmet bölgesinde görev yapmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak 1981 yılında Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 22 sorudan oluşan tükenmişlik ölçeği yer almaktadır. Ölçek üç boyuttan oluşmaktadır. Boyutlar ve ilgili değerler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.Tükenmişlik Boyutları ve Değer Aralıkları

	Yüksek	Orta	Düşük
Duygusal tükenme	18 ve +	12-17	0-11
Duyarsızlaşma	10 ve +	6-9	0-5
Kişisel başarı	0-21	22-25	26 ve +

Tablo 2'de yüksek, orta, düşük kavramları, ilgili boyutların bireyde hissedildiği durumu göstermektedir. Duygusal tükenme boyutunda 18 ve üzeri puana sahip bireyler yüksek, 12-17 puana sahip bireyler orta, 0-11 puana sahip bireyler düşük derecede duygusal tükenme yaşamaktadırlar. Duyarsızlaşma boyutunda 10 ve üzeri puana sahip bireyler yüksek, 6-9 puana sahip bireyler orta, 0-5 puana sahip bireyler düşük derecede duyarsızlaşma yaşamaktadırlar. Kişisel başarı boyutunda 0-21 puana sahip bireyler yüksek, 22-25 puana sahip bireyler orta, 26 ve üzeri puana sahip bireyler düşük derecede kişisel başarı yaşamaktadırlar.

Veri analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, ANOVA ve t testi istatistikleri kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde katılımcıların ölçme aracına verdikleri cevaplar yorumlanmıştır. Bulgularla ilgili yorum, araştırma alt problemlerinin verilişindeki sıraya uygun olarak düzenlenmiştir.

www.e-dusbed.com

Düşbed, Yıl 5, Sayı 10, Kasım 2013

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tablo 3. Tükenmişlik Algısı Puanları

	N	Minimum	Maksimum	\bar{x}	Ss
Duygusal tükenme	300	8,0	40,0	18,74	9,48
Duyarsızlaşma	300	5,0	25,0	16,39	5,027
Kişisel başarı	300	8,0	40,0	18,98	9,511

Tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin olarak minimum, maksimum, ortalama ve standart hata değerleri verilmiştir. Buna göre duygusal tükenme ölçeği en fazla 40 ve en az 8 puan almıştır. Duygusal tükenme ölçeğinin ortalaması ise 18,74'dir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin orta seviyede duygusal tükenmeye sahip olduklarını göstermektedir. Duyarsızlaşma alt ölçeği incelendiğinde, en fazla 25 ve en az 5 puan alındığı gözlenmiştir. Duyarsızlaşma ölçeğinin ortalaması ise 16,39'dir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin orta seviyede duyarsızlaşma algısına sahip olduklarını göstermektedir. Kişisel başarı alt ölçeği incelendiğinde, en fazla 40 ve en az 8 puan alındığı gözlenmiştir. Duyarsızlaşma ölçeğinin ortalaması ise 18,98'dir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin orta seviyede kişisel başarı algısına sahip olduklarını göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde, tüm alt ölçekler için orta seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki t testi

Boyutlar	Cinsiyet	\bar{x}	t	p
Duygusal tükenme	Kadın	18,50	0,429	0,668
	Erkek	18,97		
Duyarsızlaşma	Kadın	16,78	1,322	0,187
	Erkek	16,01		
Kişisel başarı	Kadın	18,87	0,177	0,859
	Erkek	19,07		

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

Cinsiyet ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ve tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu durum öğretmenlerin cinsiyetleriyle ilgili olmaksızın hemen hemen aynı çalışma şartlarına bağlı oldukları görülmektedir.

Tablo 5. Yaş ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki ANOVA testi

Boyutlar	Yaş	\bar{x}	F	p
Duygusal tükenme	21-30	18,32	0,102	0,959
	31-40	19,14		
	41-50	18,83		
	51-60	18,37		
Duyarsızlaşma	21-30	10,18	89,05	0,000
	31-40	15,00		
	41-50	18,18		
	51-60	20,88		
Kişisel başarı	21-30	18,03	0,274	0,844
	31-40	19,44		
	41-50	18,95		
	51-60	19,46		

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yaş ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, yaş ve tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p<0,05$). Yaşı ilerlemiş öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri daha yüksektir. Öğretmenlerin uzun yıllar boyunca aynı işle uğraşmaları ve ülfetleri duyarsızlığını etkilemiş olabilir. Aynı türden uyarıcı/uyarıcılara maruz kalındıkça bu etki giderek azalmakta ve hatta bir duyarsızlaşma gerçekleşebilmektedir (Oral ve Tösten, 2013). Bununla birlikte genç öğretmenlerin işlerinde yeni olmaları, işlerine daha fazla önem vermelerini de beraberinde getirmektedir. Bu sonuçların aksine Dolunay (2002) yaptığı araştırmasında, yaş ve tükenmişlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu durum gençlerin daha yeni olmalarının verdiği güvensizliğin, tükenmişliğe neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Tablo 6. Medeni Durum ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki t testi

Boyutlar	Medeni Durum	\bar{x}	t	p
Duygusal tükenme	Evli	18,96	0,462	0,645
	Bekar	18,45		
Duyarsızlaşma	Evli	17,44	4,323	0,000
	Bekar	14,97		
Kişisel başarı	Evli	19,26	0,613	0,540
	Bekar	18,58		

Medeni durum ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, medeni durum ile duyarsızlaşma arasında ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bekar bireylerin tükenmişlik düzeyleri, evli bireylere göre daha düşüktür. Bu durum bireylerin evlendikten sonra duygusal tükenme algılarında yükseliş olduğunu göstermektedir. Evli bireylerin artan sorumlulukları, işlerine daha fazla bağlanmalarını gerektirmektedir. Bu durum evli bireylerin tükenmişlik düzeylerini yükseltmektedir. Benzer şekilde Dolunay (2002) yaptığı araştırmasında evli bireylerin bekar bireylere oranla tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

Tablo 7. Eğitim Durumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki ANOVA testi

Boyutlar	Eğitim Durumu	\bar{x}	F	p
Duygusal tükenme	Lise	16,86	1,581	0,194
	Önlisans	19,70		
	Lisans	18,07		
	Y.lisans/doktora	20,51		
Duyarsızlaşma	Lise	16,08	1,248	0,293
	Önlisans	16,38		
	Lisans	16,01		
	Y.lisans/doktora	17,35		
Kişisel başarı	Lise	17,50	0,432	0,730
	Önlisans	19,64		
	Lisans	18,73		
	Y.lisans/doktora	19,72		

Eğitim durumu ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim durumu ve tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Eğitim durumunun, tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıyla aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Seğmenli (2001) yaptığı araştırmasında eğitim durumu ve tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır.

Tablo8. Mesleki Kıdem ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki ANOVA testi

Boyutlar	Mesleki kıdem	\bar{x}	F	p
Duygusal tükenme	0-5	18,36	0,122	0,987
	6-10	19,19		

www.e-dusbed.com

Düşbed, Yıl 5, Sayı 10, Kasım 2013

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

	11-15	18,23		
	16-20	19,02		
	21-25	18,57		
	26-30	19,43		
	0-5	10,24		
	6-10	15,39		
Duyarsızlaşma	11-15	18,25	57,155	0,000
	16-20	17,88		
	21-25	18,92		
	26-30	21,50		
	0-5	18,09		
	6-10	19,52		
Kişisel başarı	11-15	18,72	0,286	0,921
	16-20	18,4		
	21-25	20,02		
	26-30	19,36		

Mesleki kıdem ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, mesleki kıdem ile duyarsızlaşma boyutu arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p < 0,05$). Mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenler, çevrelerindeki bireylere veya olaylara karşı, mesleki kıdemi düşük öğretmenlere oranla daha fazla duyarsız davranmaktadırlar. Bu durum iş yaşamına ve iş arkadaşlarına olan alışmışlık durumundan ve tekdüze giden hayatın verdiği bir algıdan kaynaklanıyor olabilir. Benzer şekilde Seğmenli(2001) yaptığı araştırmasında öğretmenlerin, kıdemlerinin arttıkça tükenmişlik düzeylerinin de arttığını belirtmiştir. Bununla birlikte kişisel başarı algısının da kıdem arttıkça arttığını belirtmektedir. Farklı olarak Aslan'ın (1997) araştırmasında kıdem arttıkça tükenmişlik düzeyinin

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

azaldığını tespit etmiştir. Genç öğretmenlerin tecrübesiz olması tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Tablo 9. Mezuniyet Branşı ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki t testi

Boyutlar	Branş Ö.	\bar{x}	t	p
Duygusal tükenme	Sınıf Ö.	18,69	0,156	0,876
	Alan Ö.	18,87		
Duyarsızlaşma	Sınıf Ö.	16,51	0,653	0,514
	Alan Ö.	16,10		
Kişisel başarı	Sınıf Ö.	18,84	0,358	0,720
	Alan Ö.	19,27		

Mezuniyet branşı ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, mezuniyet branşı ve tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Öğretmenlerin mezun olduğu alanın, tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı ile aralarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Seğmenli (2001), yaptığı araştırmasında mezuniyet branşı ve tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı fark çıkmamıştır.

Tablo 10. Hizmet Bölgesi ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişki ANOVA testi

Boyutlar	Hizmet Bölgesi	\bar{x}	F	p
Duygusal tükenme	1.Hizmet Bölgesi	18,11	0,528	0,590

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

	2.Hizmet Bölgesi	19,18		
	3.Hizmet Bölgesi	19,32		
	1.Hizmet Bölgesi	16,62		
Duyarsızlaşma	2.Hizmet Bölgesi	16,77	1,804	,166
	3.Hizmet Bölgesi	15,40		
	1.Hizmet Bölgesi	18,91		
Kişisel başarı	2.Hizmet Bölgesi	19,40	0,196	0,822
	3.Hizmet Bölgesi	18,48		

Hizmet bölgesi ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, hizmet bölgesi ve tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Hizmet bölgesinin, tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıyla aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin belirli bir bölgede çalışmaları, onların tükenmişlik algılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilememektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini ölçmeye yönelik yapılmıştır. Araştırma kapsamında Diyarbakır il merkezinde görev yapan 300 sınıf öğretmenine ölçme aracı uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı algıları orta düzeydedir.

Araştırma kapsamında sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve kişisel bilgilerle ilgili değişkenlerle arasındaki ilişki de incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

www.e-dusbed.com

Düşbed, Yıl 5, Sayı 10, Kasım 2013

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

Cinsiyet ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ve tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir.

Yaş ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki incelendiğinde, yaş ve tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Yaşı ilerlemiş öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri daha yüksektir. Öğretmenlerin uzun yıllar boyunca aynı işle uğraşmaları, mesleki tükenmişliklerini arttırmış olabilir. Bu sonucun aksine Dolunay (2002), yaptığı araştırmasında, yaş ve tükenmişlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu durum gençlerin daha yeni olmalarının verdiği güvensizliğin tükenmişliğe neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Medeni durum ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, medeni durum ile duyarsızlaşma arasında ilişki tespit edilmiştir. Bekar bireylerin tükenmişlik düzeyleri, evli bireylere göre daha düşüktür. Bu durum bireylerin evlendikten sonra duyarsızlaşma algılarında yükseliş olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Dolunay (2002) yaptığı araştırmasında evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere oranla tükenmişliklerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Eğitim durumu ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim durumu ile tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir. Benzer şekilde Seğmenli (2001), yaptığı araştırmasında eğitim durumu ve tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edememiştir.

Kıdem durumu ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, kıdem durumu ile duyarsızlaşma arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Benzer şekilde Seğmenli (2001), yaptığı araştırmasında öğretmenlerin kıdemlerinin arttıkça tükenmişlik düzeylerinin de arttığını belirtmiştir. Bununla birlikte kişisel başarı algısının, kıdem arttıkça arttığını belirtmektedir. Farklı olarak Aslan (1997) yaptığı araştırmasında kıdem arttıkça tükenmişlik düzeyinin azaldığını tespit etmiştir. Genç öğretmenlerin tecrübesiz olması tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Mezuniyet branşı ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, mezuniyet branşı ile tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir. Benzer şekilde Seğmenli (2001), yaptığı araştırmasında mezuniyet branşı ve tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edememiştir.

Hizmet bölgesi ile mesleki tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, hizmet bölgesi ile tükenmişlik alt boyutları arasında ilişki tespit edilememiştir. Öğretmenler hizmet bölgesi gözetmeksizin, aynı duygu ve düşüncede çalışmalarını yürütmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre mesleki kıdem ve yaşa bağlı olarak öğretmenlerin duyarsızlaşma eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu durum mesleki deneyimi artan öğretmenlerin, genç öğretmenlere oranla öğrencilere ve işlerine daha az özen gösterdiklerini, çevrelerine karşı duyarsızlaştıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin medeni durumları ile duyarsızlaşma alt boyutu arasında da ilişki tespit edilmiştir. Evli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

düzeyinin, bekar öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüş ve bu durumun bireylerin evlendikten sonra duyarsızlaşma algılarındaki artışı gösterdiği anlaşılmıştır.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Yeni neslin daha iyi bir eğitim görebilmesi adına öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin düşük olması önemlidir. Mesleğe yeni başlayan öğretmenlere, mesleki tükenmişlik algılarının iyileştirilebilmesi ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir. Ayrıca meslekte daha kıdemli olan öğretmenler, bilgi ve tecrübelerini mesleğe yeni atılan tecrübesiz öğretmenlerle paylaşmalıdırlar. Bu iç dinamiklerle öğretmenin iş ve yaşam doyumuna sağlanacak, tükenmişlikle başa çıkmaları kolaylaşacaktır.
2. Öğretmenlerinin görev yaptıkları ortam ve çalışma koşullarının iyileştirilmeli adına ihtiyaç durumunda okul yöneticilerine olumlu okul ikliminin oluşturulması için eğitim semineri verilmelidir.
3. Araştırma sonucunda mesleki kıdem ve yaşın artmasıyla tükenmişliğin arttığı görülmüştür. Bu anlamda verilen hizmetiçi eğitim seminerleri mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlere yönelik ayrı tanzim edilebilir.
4. Yoğun çalışmalar ve çeşitli noksanlıklardan kaynaklanan meslekte tükenmişliği biraz dahi azaltabilmek için, MEB tarafından danışmanlık ve rehberlik merkezleri kurulmalıdır. Böylece birçok öğretmenin mesleki tükenmişlik düzeyi, belli bir seviyeye kadar azaltılabilir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Araştırmayla ilgili literatür incelendiğinde, mesleki tükenmişlik ile ilgili araştırmaların çoğunlukla nicel yöntemlerle yapıldığı görülmüştür. Bu anlamda daha derinlemesine analiz imkânı sunan nitel araştırma yöntemi desenlerin de kullanılması önerilir.
2. Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında yapılmıştır. Aynı araştırma özel okullarda da yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Z., Ünsal, Y., Karadağ, M. (2011). “Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi: İstanbul Örneği”. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1 (3).
- Akça, F. (2008). “Örgütsel Davranışta Seçme Konular”, “Örgütsel Tükenmişlik ve Stres”. Ed: Mahmut Özdevecioğlu, Himmət Karadal, İlke Yayınları, Ankara.
- Akçamete, G., Kaner, S., Sucuoğlu B. (2001). “Öğretmenlerde Tükenmişlik, İş Doyumu ve Kişilik”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aslan, H. (1997). Kocaeli’nde Bir Grup Sağlık Çalışanlarında İşe Bağlı Gerginlik, Tükenme ve İş Doyumu. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 12 (82).
- Barutçu, E., Serinkan, C. (2008). “Günümüzün Önemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu ve Denizli’de Yapılan Bir Araştırma”, *Ege Ekonomik Bakış*, 8 (2).

H. Fazlı ERGÜL, Sümeyye SAYGIN, Rasim TÖSTEN

- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çam, M.O. (1992). “Tükenmişlik Envanterinin İncelenmesi”, *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 22-25 Eylül, Ankara.
- Çam, M.O. (1995). “*Tükenmişlik*”, Saray Kitapçılık, İzmir.
- Dilsiz, B. (2006). *Konya İlindeki Ortaöğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik ve İş Doyumu Düzeylerinin Bölgelere Göre Değerlendirilmesinin Çok Değişkenli İstatistiksel Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dolunay, A. (2002). Keçiören İlçesi Genel Liseler ve Teknik-Ticaret Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumu Araştırması. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*.
- Dursun, S. (2000). “*Öğretmenlerde Tükenmişlik ile Yükleme Biçimi, Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Hizmet Süresi Değişkenleri Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, C. (1992). “Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin Uyarlanması”, *7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*.
- Ertürk, E. ve Keçecioglu T. (2012). “Çalışanların İş Doyumu ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama”, *Ege Akademik Bakış*, 12 (1).
- Girgin, G., Baysal A. (2005). “Tükenmişlik Sendromuna Bir Örnek: Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi”, *Tsk. Koruyucu Hekimlik Bülteni*.
- Izgar, H. (2001). *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Maraşlı, M. (2003). “*Lise Öğretmenlerinin Bazı Özelliklerine ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeylerine Göre Tükenmişlik Düzeyleri*”. Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maslach, C. (1982). “*Burned-Out*”. Human Behaviour.
- Maslach, C. and Jackson, S.E. (1981). “The Measurement of Experienced Burnout”, *Journal of Occupational Behaviour*.
- Oral, B., Tösten, R. (2012) Medya ve Şiddet (Televizyon Dizileri, Haberler ve İnternet). *Tüm Yönleriyle Şiddet Çalıştayı, (20-21 Nisan)* Dicle Üniversitesi, Diyarbakır
- Örmen, U. (1993). “*Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

- Özer, R. (1998). “*Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi, Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon.
- Peker, M. R. (2002). “Anadolu, İlköğretim ve Lise Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt:15, Sayı:1.
- Seğmenli, S. (2001). *Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Sürgevil, O. (2006). *Çalışma Hayatında Tükenmişlik Sendromu ve Tükenmişlikle Mücadele Teknikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Şahin, D. E. (2007). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Torun, A. (1995). “Stres ve Tükenmişlik” (Editör: Suna Tevruz) *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi*. Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Tuğrul, B., Çelik, E. (2002). “Normal Gelişim Gösteren Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik”, *Journal of Qafqaz University, Number 9*, Spring, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 11.
- Yıldırım, F. (1996). *Banka Çalışanlarında İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması ile Tükenmişlik Arasındaki İlişki*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Sosyal Psikoloji Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.